

ВЕЛИКА ДЕРЖАВА ІЗ ГЛОБАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

*Франція лише у тому випадку є справжньою Францією,
якщо вона стоїть у перших рядах
Шарль де Голль*

Французька республіка – одна з найрозвиненіших держав світу. Протягом багатьох століть вона впливала й продовжує впливати на європейську та світову політику, економіку і культуру. Контури сучасного світового порядку формувалися під впливом ідей, що народилися у цій великій країні. Франція подарувала світові ідеї просвітництва та революції, Декларацію прав людини і громадянина, великих політичних та військових діячів, письменників та художників, безліч інших речей.

Саме у Франції внаслідок революції 1789–1799 рр. уперше в Європі виник представницький республіканський устрій сучасного типу. Французькі політики стояли біля витоків утворення Європейського Союзу. Франція є найбільшою країною Європи й шостою за розміром ВВП економікою світу.

У минулому Франція – друга найбільша колоніальна держава світу. На початку ХХ ст. чисельність населення французьких колоній склала 50,1 млн осіб, а сукупна площа колоніальних територій в 21 раз перевищувала площу самої країни. Колоніальна експансія супроводжувалася не тільки збільшенням розмірів територіальних володінь та чисельності населення, а й виключною культурно-лінгвістичною експансією.

Сьогодні більшість колоній отримали незалежність. Втім, залишками французької колоніальної імперії є заморські департаменти Франції (Гваделупа, Мартініка, Ре-юньйон і Французька Гвіана), заморські території (Французька Полінезія, Нова Каледонія, Уолліс і Футуна, Південні й Антарктичні острови) і заморські територіальні спільності (Майотта, Сен-П'єр і Мікелон) населення яких складає 1,9 млн осіб. У Французькій Гвіані знаходиться головний космодром Куру¹. Щодо більшості інших колишніх колоній, то Франція й нині має надзвичайно потужний вплив у багатьох регіонах Азії, Африки та Латинської Америки, що визначає її глобально-політичну роль.

Особливості географічного положення багато у чому визначили залежність та інкорпорованість Франції у всі політичні та економічні події, які відбувалися у Європі, відобразилися на її зовнішньополітичних відносинах не тільки з європейськими, а й з іншими державами світу. Визначальною характеристикою географічного положення є стратегічно вигідні позиції у Західній Європі з одночасним виходом до Атлантики, Середземного та Північного морів.

На заході і півночі Франція омивається водами Атлантичного океану, Біскайської затоки і протоки Ла-Манш, на півдні – Середземним морем. Майже чверть сухопутного кордону пролягає по гребеню Піреней на кордоні з Іспанією, а на сході – по Альпах. До території країни примикають франкомовні частини Бельгії та Швейцарії. На кордонах знаходяться мікродержави – Монако та Андорра. Найближчими сусідами Франції є також Люксембург, Німеччина та Італія. По протоках Ла-Манш (під якою в даний час прокладено тунель) і Па-де-Кале проходить кордон з Великою Британією. Контур території Франції має форму шестикутника, тому французи називають свою країну «L'Hexagone» – шестикутником. Територія країни дорівнює 551,5 тис. км².

Францію опоясують найважливіші транспортні магістралі, які поєднують центрально-європейські райони з

¹ Мировая политика и международные отношения : учеб. пособ. / под ред. Ю. В. Косова. – СПб. : Питер, 2012. – С. 286.

північчю і півднем Європи. Париж – традиційний центр міжнародної діяльності, де розташовані штаб-квартира ОЕСР², головна резиденція ЮНЕСКО, понад 26 правлінь найбільших світових банків та інші міжнародні організації. Протягом останніх десятиліть місто перетворилося на найважливіший центр усієї мережі західноєвропейських комунацій. Частина районів країни – Лотарингія, Ельзас, Ліон, Арденни входять до так званого «Європейського мегаполісу», поряд з сусідніми регіонами Бельгії, Нідерландів, Люксембургу, ФРН. Це сприяє розвитку не тільки економічного та політичного, а й культурного та соціального транскордонного співробітництва.

Франція має неабияку цікаву історію, вивчати яку краще за спеціальними виданнями, тому в даному випадку розглянемо тільки основні події. Протягом 58–51 рр. до н.е. Галію (сучасна Франція) було завойовано Юлієм Цезарем, і правління римлян продовжувалося близько 500 років. У останній чверті V століття, коли Римська імперія практично розпалася, Галію завойовують франки, які й утворили королівство. Найбільшого розквіту воно досягло за *Карла Великого*, який наприкінці VIII ст. розширив кордони держави практично на всю Західну і Центральну Європу. Його політика сприяла формуванню феодалних відносин і зміцненню позицій християнства у Західній Європі. У 800 р. *Карл* був коронований у Римі як імператор першої християнської імперії з франкським пануванням. В історіографію він увійшов як «батько» Європи. Після смерті *Карла* імперія розпалася на декілька держав, однією з яких була Франція.

Наприкінці X ст. з приходом до влади короля *Гуго Капета* (засновника династії Капетингів) та його наступників почалося зміцнення держави. У 1302 р. було вперше скликано

---

² ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку – міжнародна організація, що об'єднує 34 найбільш економічно розвинені країни світу з метою координації економічної політики, а саме: більшість держав Європейського Союзу, США, Австралію, Швейцарію, Норвегію, Південну Корею, Японію та ін. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня 1960 року в Парижі. ОЕСР активно допомагає і співпрацює з країнами, які не є членами організації (зокрема з Україною).

французький парламент – Генеральні штати (станово-представницький орган), почала формуватися станова монархія. У 1337 р. в Європі почалася Сторічна війна (1337–1453 рр.), яка загальмувала розвиток Франції, втім сприяла становленню абсолютистської монархії. Відносний успіх Франція мала лише на завершальному періоді війни, початок якому поклала національна героїня *Жанна Д'арк*. Протягом XVI ст. у Франції точилися релігійні війни, спричинені появою протестантизму (кальвінізму).

Внаслідок Тридцятилітньої війни (1618–1648 рр.) – міжнародного конфлікту загальноєвропейського масштабу, та подальшого Вестфальського миру (1648 р.) була сформована нова система міжнародних відносин, у якій найбільші здобутки отримали Франція та Швеція. Вестфальський мир повністю змінив зовнішньополітичну ситуацію в Європі, створив новий баланс сил, привніс міжнародно-правову основу у європейські міжнародні відносини, визначив їхній характер на найближчі 150 років. Зміцніле геополітичне становище французької монархії стало початком боротьби за Європейську гегемонію, перетворення Франції на колоніальну імперію та феодальну абсолютистську монархію. Як вдало помітив *Генрі Кіссінджер*, починаючи свою славнозвісну працю «Дипломатія»: «У кожному столітті ... з'являється країна, що володіє могутністю, волею, а також інтелектуальними й моральними стимулами, необхідними, щоб привести усю систему міжнародних відносин у відповідність з власними цінностями»³. У XVII ст., продовжує автор, це була Франція.

Монархію було повалено внаслідок Великої Французької революції (1789–1799 рр.), що супроводжувалася періодом жорстокого терору. У 1792 р. у Франції було проголошено Першу республіку.

Діячі Французької революції оголосили перемогу загальних принципів – «свободи, рівності й братерства», перемогу розуму над забобонами, просвіти над неучтвом, на-

³ Кіссінджер Г. Дипломатія / Г. Кіссінджер ; пер. с англ. В. В. Львова ; послесл. Г. А. Арбатова. – М. : Ладомир, 1997. – С. 5.

роду над деспотизмом. При цьому поняття «народ» мало не абстрактний, а цілком визначений зміст, оскільки його було розташовано у певному просторі – країні Франція. Термін «братерство», що до революції мав чимало сенсів («спільність», «община», «громада»), також набув іншого значення, а саме – відданість нації. Тоді ж націю було вперше визнано як найвищу цінність, а служіння їй – як найпочесніший обов'язок.

У «Декларації прав людини і громадянина» стверджувалося, що «джерелом суверенної влади є нація. Жодні установи, жоден індивід не може мати владу, що не походить явно від нації». Між державою, народом і територією встановлювався невидимий, нерозривний зв'язок. У конституції Франції, також уперше у світовій історії, декларувався принцип «національного суверенітету», останній оголошувався «єдиним, неподільним, невід'ємним та невідчужуваним»⁴. Декларація мала великий загальносвітовий вплив, сприяла утвердженню ліберальної демократії⁵.

Ідеї «національного суверенітету», що продукувала Велика французька революція, разом з іншими ціннісними орієнтирами швидко ширилися й поступово входили у свідомість європейських народів. З того часу почалося народження нової епохи – епохи формування національних держав. А подальші революції, що особливо потрясли європейські країни у середині ХІХ століття, відкрили шлях до нових суспільно-політичних перетворень у країнах Європи.

Проте республіка проіснувала недовго, її змінила імперія, на чолі якої постав *Наполеон Бонапарт*. Прихід до влади *Наполеона*, спочатку як консула, а пізніше – імператора, ознаменував кінець революційної анархії. Адміністративні та правові реформи *Наполеона* заклали підґрунтя сучасної державності. Було створено банк Франції, запроваджено біметалевий стандарт франка, інститут префектів, орден По-

⁴ Французская Республика: Конституция и законодательные акты. – М. : Прогресс, 1989. – С. 26–29.

⁵ Визнанням цього стало внесення у 2003 р. «Декларації» до реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу».

чесного легіону, зрештою, Громадянський кодекс. Останній являв собою втілення основних революційних здобутків – право на власність, рівність перед законом, релігійну терпимість та ін. Усе це стало імперативом суспільно-політичного життя не тільки окремої країни, а й усього європейського суспільства.

У контексті даного видання варто відзначити, що саме Громадянський кодекс 1804 р., відомий також як «Кодекс Наполеона», став найзнаковішою подією європейського права ХІХ ст. Для Франції кодекс став першим єдиним для усієї країни зводом законів, який законодавчо закріпив економічні та громадянські завоювання революції. Водночас, правові норми кодексу було поширено й на французькі колонії та європейські країни (Італія, Голландія, Бельгія, герцогство Варшавське, Вестфальське королівство та ін.). У ХІХ ст. на основі французького кодексу створювалися громадянські закони нових держав Центральної Америки. З певними змінами громадянський кодекс діє не тільки у Франції, але й у Бельгії, Люксембурзі, Домініканській республіці, залишаючись основою сучасного громадянського права. Французький Громадянський кодекс став взірцем для систематизації та подальшого розвитку національного громадянського законодавства багатьох країн світу⁶.

Після поразки *Наполеона* у Франції було встановлено конституційну монархію (1815 р.), що проіснувала до 1848 р., коли країну знов було проголошено республікою. Друга Республіка припинила існування у 1852 р., коли *Наполеон III* проголосив імперію. В результаті франко-прусської війни (1870–1871 рр.) та нової революції (Паризька комуна) імперію у 1870 р. було повалено і встановлено Третю республіку (1875–1940).

Перемога у Першій світовій війні, вигідний для країни Версальський мирний договір 1919 р. та сприятливі рішення Вашингтонської конференції 1921–1922 рр. зміцнили міжнародні позиції Франції. Мирна конференція, якій на-

⁶ Ломонских А. Е. Источники гражданского права Европы / А. Е. Ломонских. – М. : Статут, 2005. – С. 89.

лежало опрацювати умови повоєнного розвитку світу відкрилася на початку 1919 р. саме у Парижі, до якого була прикута увага усієї міжнародної громадськості. У колишній резиденції французьких імператорів, розкішному палацо-парковому комплексі – Версалі – вершилася доля багатьох країн світу. Послідовна та жорстка позиція прем'єр-міністра Франції *Жоржа Клемансо*, який був головуючим на конференції, сприяла тимчасовій демілітаризації Німеччини та укріпленню європейської гегемонії Франції.

Проте вже незабаром політика «умиротворення», мюнхенська змова 1938 р. і провал англо-франко-радянських переговорів 1939 р. призвели до розв'язання Другої світової війни та зробили Францію беззахисною перед агресією нацистської Німеччини⁷. Нищівна військова поразка 1940 р., за якою настали роки німецької окупації, тимчасово позбавила Францію колишньої величі.

Увійти до кола держав-переможниць, а відповідно й поновити статус великої держави, Франції вдалося здебільшого завдяки неймовірним зусиллям генерала *де Голля*, який у роки війни став символом французького опору. Після звільнення наприкінці 1944 р. Франції від фашистів, французькі війська продовжили боротьбу і французькі генерали разом з полководцями союзних держав приймали капітуляцію німецьких збройних сил. Для Франції було відведено окупаційні зони у Німеччині та Австрії. Франція стала державою-засновницею ООН і постійним членом Ради Безпеки цієї організації.

Конституція 1946 р. проголосила створення Четвертої республіки (1946–1958). Однак у повоєнні роки країні не вдалося досягти суттєвих успіхів. Масштабна економічна та політична криза поглиблювалися колоніальними війнами, починаючи з Індокитаю (1946–1954) і закінчуючи Алжиром (1954–1962). Як відзначає відома дослідниця Франції Є. О. Обічкіна, у роки Четвертої республіки ідея збережен-

---

⁷ Країнознавство : підручник / В. П. Крижанівський, М. С. Дорошко, В. І. Головченко та ін. ; за ред. М. С. Дорошка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2012. – 439 с.

ня статусу великої колоніальної держави і повна відсутність умов і засобів утримання імперії стала «прокляттям Франції», підштовхуючи її на безперспективні колоніальні війни⁸.

Прихід до влади генерала *де Голля* і прийняття нової Конституції (1958 р.), яка закріпила основи П'ятої республіки, дозволило Франції вийти у лідери європейської політики. Політична система П'ятої республіки та створений у її рамках новий за своєю структурою зовнішньополітичний механізм відкрили можливість проведення цілеспрямованої та ефективної зовнішньої політики, завдяки якій Франція з 1960-х рр. знову почала відігравати вагомий політичний роль на міжнародній арені⁹.

Згідно з Конституцією Франції 1958 р., проект якої отримав схвалення на загальнонаціональному референдумі, центральною фігурою П'ятої республіки є президент. В основі закріпленої конституцією сильної президентської влади були покладені ідеї *де Голля*. Конституція неодноразово змінювалася і корегувалася, втім незмінною залишалася її суть – прагнення до незалежності й активність у зовнішній політиці. *Де Голль* зробив керівництво зовнішньою політикою правом і обов'язком президента. У цьому сенсі французький президент більше ніж будь-який інший європейський лідер втілює і репрезентує зовнішню політику, за допомогою якої держава демонтує своє положення у світі, звертаючись до патріотичних почуттів та національної гордості¹⁰.

Президент Французької республіки обирається загальним прямим голосуванням терміном на 5 (до 2002 р. на 7)

---

⁸ Обичкина Е. О. Франция в поисках внешнеполитических ориентиров в постбиполярном мире : монография / Е. О. Обичкина. – М. : МГИМО. – С. 7.

⁹ Ціватий В. Історичні, концептуальні та інституційні особливості національної безпеки Франції: політико-дипломатичний вимір / В. Ціватий, Л. Чекаленко // Зовнішні справи: наук. журн./ М-во закордон. справ України, Дип. акад. України [та ін.]. – К. : Політика і час. – 2015. – № 2. – С. 36–40.

¹⁰ Stefan Lehne. The Big Three in EU foreign policy [Electronic resource] / Stefan Lehne // The carnegie papers. – July 2012. – Way of access : http://carnegieendowment.org/files/eu_big_three1.pdf

років. Президент призначає прем'єр-міністра і міністрів без затвердження їх парламентом, має право розпускати Національні збори після попередніх консультацій з головою Національних зборів і призначати нові вибори, може приймати будь-які надзвичайні заходи, що «диктують обставини». Законодавча влада здійснюється парламентом, що складається з двох палат: Національної асамблеї і Сенату.

За Конституцією 1958 року створена Конституційна рада – найвищий орган, що здійснює контроль за дотриманням конституції. До ради входять 9 членів, що призначаються на 9 років (їх мандат не поновлюється), і всі колишні президенти республіки довічно. Конституційна рада оновлюється на одну третину кожні 3 роки. Три члени ради призначаються президентом, троє – головою Сенату і троє – головою Національної асамблеї. Голова Конституційної ради призначається президентом з числа членів ради. Конституційна рада здійснює контроль за виборами президента, депутатів і сенаторів, стежить за правильністю проведення референдумів і оголошує їхні результати. Рішення Конституційної ради ніякому оскарженню не підлягають. Вони обов'язкові для всіх органів державної влади, адміністративних і судових органів.

Виконавча влада здійснюється президентом і Радою Міністрів (урядом). Президент призначає прем'єр-міністра і за його пропозицією – міністрів. Уряду не потрібний вотум довіри, проте він може бути відправлений у відставку за допомогою вотуму недовіри, оголошеного більшістю у Національній асамблеї. Член парламенту не може бути одночасно членом уряду.

З другої половини XX ст. європейське будівництво стоїть у центрі зовнішньої політики Франції. Це було зумовлено прагненнями відновити мир і гарантувати безпеку європейських держав, закріпити демократичну форму управління, створити єдиний економічний і валютно-грошовий простір, здатний гарантувати процвітання народам Європи. З часів президентства *де Голля* (1959–1969) усі на-

ступі лідери П'ятої республіки, президенти – *Жорж Помпиду* (1969–1974), *Жискар д'Естен* (1974–1981), *Франсуа Міттеран* (1981–1995), *Жак Ширак* (1995–2007), *Ніколя Саркозі* (2007–2012) та *Франсуа Олланд* (з 2012 р.) – працювали над посиленням економічного та політичного впливу Європи.

Зовнішньополітичний курс Франції традиційно припускає її провідні ролі. У 1950–1960-х рр. це виявилось у тому, що Франція стала однією з держав, які виступили з ініціативою створення наддержавного утворення в Західній Європі. Невипадково нині на її території знаходиться одна зі столиць Євросоюзу – Страсбург, де розташовані Рада Європи, Європейський парламент, Європейський суд з прав людини та низка інших керівних органів ЄС.

Процес інтеграції європейських держав було започатковано промовою *Роберта Шумана*, міністра закордонних справ Франції, який 9 травня 1950 р. запропонував об'єднати вугільну та сталеливарну промисловість Франції та Німеччини. Нині ця дата відзначається як День Європи, День народження Європейського Союзу. Підґрунтям для промови *Р. Шумана* стали ідеї іншого французького політика, економіста та державного діяча *Жана Монне*, який в умовах післявоєнної дестабілізації європейської економіки наголошував на пріоритетності європейського єднання шляхом економічної інтеграції¹¹.

Створене у 1951 р. за ініціативи Франції та Німеччини і очолюване *Ж. Монне* Європейське об'єднання вугілля та сталі, стало своєрідним майданчиком для відпрацювання механізмів наднаціонального управління. Згодом, у 1957 р. було засноване Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії, а у 1992 р. на основі зазначених об'єднань започатковано Європейський Союз¹².

¹¹ Міжнародні відносини та світова політика : підручник / за ред. В. А. Манжолі. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2014. – С. 387–388.

¹² Тимофеев П. П. Эволюция институтов ЕС и роль Франции (1990–2000 годы) / П. П. Тимофеев // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 7. – С. 58–70.

Протягом 1950–1980-х рр. Франції вдалося відновити втрачені позиції світового лідера. В умовах протистояння СРСР та США вона не без успіху претендувала на роль третьої «наддержави», посередника між Сходом та Заходом, Півднем та Північчю¹³. Однак закінчення «холодної війни», розпад соціалістичної системи та об'єднання Німеччини докорінно змінили умови міжнародної діяльності Франції. Оскільки зовнішньополітична концепція П'ятої республіки ґрунтувалася на уявленні про особливу роль країни у біполярній системі, статус великої держави зі світовою відповідальністю був поставлений під сумнів.

Період розпаду Ялтинсько-Потсдамської системи став для Франції, за словами Є. О. Обічкіної, «часом інтенсивних пошуків» свого місця у новому європейському та світовому порядку¹⁴. Вихідною крапкою нового стратегічного бачення національних пріоритетів стала активна участь у створенні багатопольярного світу, забезпечення рівноваги полюсів світового впливу. У цьому контексті першочергова увага приділялася об'єднанню Європи, яку уявляли як другий світовий центр, здатний протистояти прагненням США на єдиний центр сили, наддержаву ХХІ ст.

І хоча у нинішніх умовах претензії Франції та її еліти на велику державу частково відійшли на другий план, «віра у примат національної зовнішньої політики як основного елемента державного суверенітету»¹⁵ визначає глобально-політичну дію зовнішньої політики як держави із глобальною відповідальністю. Для цього є багатий арсенал активів, які надають Франції ваги як самостійного гравця.

По-перше, Франції вдалося у значній мірі зберегти свою присутність у всіх регіонах світу. Протягом декількох сто-

¹³ Шадурский В. Г. Внешняя политика Франции (1945–2002) : учеб. пособ. / В. Г. Шадурский. – Мн. : БГУ, 2004. – С. 4.

¹⁴ Обичкина Е. О. Франция в поисках внешнеполитических ориентиров в постбиполярном мире: монография / Е. О. Обичкина. – М. : МГИМО. – С. 10.

¹⁵ Stefan Lehne. The Big Three in EU foreign policy [Electronic resource] / Stefan Lehne // The carnegie papers. – July 2012. – Way of access : http://carnegieendowment.org/files/eu_big_three1.pdf

літь лейтмотивом відносин Франції з її колишніми колоніями було визнання її «цивілізаторської місії», що має місце і у нинішніх умовах¹⁶. Однак у сучасному світі французький варіант глобалізації спирається не на політику сили, а на універсальний характер власної культури, демократичні інститути, повагу до прав і свобод людини. У тому числі на досконалі форми судової влади, яка згідно ст. 66 конституції П'ятої республіки, є «охоронцем свободи особистості»¹⁷.

Значний культурний, соціально-економічний та політичний вплив Франції на свої колишні колонії та інші країни є можливим у тому числі завдяки діяльності міжнародної організації співробітництва франкомовних країн світу (Франкофонія). У сучасному вигляді Франкофонія існує з 1970 р. і об'єднує нині 56 держав та територій світу. Французька мова у багатьох з цих країн відіграє помітну роль: використовується у сфері адміністративного управління, в освіті, є мовою політичних еліт та засобів масової інформації. До того ж з 1714 по 1919 рр. французька мова була єдиною дипломатичною мовою. Тому в нинішніх умовах Франкофонія є важливою складовою світового впливу країни.

По-друге, країна відіграє ключову роль у багатьох міжнародних інститутах багатосторонньої взаємодії, для підтримки яких виділяє значні кошти. Вона використовує постійне місце і право вето у Раді Безпеки ООН, є членом багатьох ексклюзивних економічних та політичних «клубів». Входить до «великої сімки» (створеної у 1975 р. за ініціативи тодішнього президента Франції Жискара д'Естена). Французькі чиновники відіграють провідну роль у Європейській комісії, у Європейському Центральному банку, Міжнародному валютному фонді, мають право вето і привілеї у кож-

---

¹⁶ Belkin P. France: Factors Shaping Foreign Policy, and Issues in U.S.-French Relations [Electronic resource] / P. Belkin // Congressional Research Service, April 14, 2011. – Way of access : <http://fas.org/sgp/crs/row/RL32464.pdf>

¹⁷ Texte intégral de la Constitution du 4 octobre 1958 en vigueur [Ressource électronique]. – Accès : <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html>

ній із цих установ. Без підтримки французької сторони унеможливаються політичні ініціативи ЄС¹⁸.

Будучи протягом багатьох десятиліть одним з лідерів європейського інтеграційного об'єднання, членами якого є 28 держав, Франція на світовій арені діє не тільки як окрема країна, але й як лідер Європейського Союзу.

По-третє, місце у неформальній структурі «сильних світу» гарантовано Франції її провідними позиціями у світовій економіці. Країна входить до топ-10 провідних економік світу. За обсягами ВВП (2,8 трлн дол. у 2014 р.) французька економіка друга у Європі (після її головного партнера – Німеччини) і шоста у світі. На долю країни припадає близько 4 % світового ВВП. Франція відіграє активну роль в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). За розмірами державної допомоги іншим країнам Франція традиційно входить до першої п'ятірки (0,3–0,4 % ВВП). Франція – один з провідних експортерів світу, в 2014 р сумарний експорт країни склав 578,3 млрд доларів, це 6-те місце у світі¹⁹.

Франція володіє сучасною промисловістю з великою часткою наукоємних і високотехнологічних виробництв, високоінтенсивним сільським господарством, розвиненою інфраструктурою. Серед галузей виробничого сектора домінує машинобудування, особливо автомобілебудування, і авіакосмічна індустрія. Однією з характерних рис французького промислового комплексу є його високий науково-технічний рівень. За активної участі Франції, спільно з Великою Британією, був спроектований надзвуковий пасажирський лайнер «Конкорд», значний внесок зробили французькі конструктори і робітники в розробку і створення європейського космічного корабля «Аріан». Франція посідає 1-ше місце в світі за часткою АЕС у виробництві електроенергії (85 %).

---

¹⁸ Paul Gallis (2006). France: Factors Shaping Foreign Policy, and Issues in U.S.-French Relations in Lynch, Jean B. (ed.), France inFocus: Immigration Policies, Foreign Policy, and U.S. Relations, Nova Publishers. – P. 14

¹⁹ The World Bank [Electronic resource]. – Way of access : <http://data.worldbank.org/country/france>

Характерною рисою Франції є дуже активна роль держави у регулюванні економіки. Як і в Німеччині, тут також діє соціально орієнтована модель економіки, в центрі якої знаходиться «держава благоденства» – *L'etat providence*. Проте, на відміну від Німеччини, де уряд здійснює регулювання здебільшого за допомогою макроекономічних показників, Франція має досить потужний державний сектор в економіці. Кількість зайнятих у цьому секторі становить 24 % від усіх зайнятих у країні. Держава перерозподіляє близько 50 % ВВП. Французька економічна модель одержала назву «етатистської» (від *L'etat* – держава).

По-четверте, держава володіє третім у світі потенціалом ядерної зброї (з 1960 р). та потужними військовими силами. За витратами на оборону Франція посідає п'яте місце у світі (62,3 млрд дол., 2014 р.). Країна є третім у світі експортером зброї та військової техніки (після США та Росії). Групи «Томпсон» та «Лагардер» входять до десятки світових виробників військової продукції. Франція активно бере участь у здійсненні космічних програм. Силами французьких учених створена ракета-носіїв «Аріан», введені в експлуатацію її різні модифікації. Французька космічна програма стала основою для діяльності Європейського космічного агентства.

Франція – член НАТО, втім в структурі цієї організації вона займає дещо відособлене місце, входячи лише до політичної організації. Країна є головним ініціатором і натхненником створення європейської системи оборони.

Франція активно підтримує і бере участь у миротворчих операціях ООН на Близькому Сході, в Африці, Камбоджі, колишній Югославії та інших «гарячих точках» планети.

По-п'яте, окрім економічної та військової могутності, «політика величі» П'ятої республіки спирається на блискавичну привабливість французької культури. Культура Франції, яка ґрунтується на ідеях Вольтера, Монтеск'є, Бальзака та Гюго; ідеях «свободи, рівності й братерства»; захисту прав і свобод людини, є важливим компонентом так званої «м'якої сили» («soft power»), яка застосовується для поширення планетарного впливу даної країни.

Міжнародне значення має культурна спадщина Франції. За кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, штаб-квартира якої знаходиться у Парижі, країна посідає четверте місце у світі, після Італії, Китаю та Іспанії (39 об'єктів станом на 2014 р.).

Не випадково Франція є найпопулярнішою туристичною країною світу. Багата історія, морські курорти, центри гірськолижного спорту та альпінізму щороку привертають мільйони туристів. У 2014 р. країну відвідало 84,7 млн осіб²⁰ (при населенні самої Франції – 66,3 млн осіб). Прямий внесок сфери подорожей і туризму у ВВП склав 77,1 млрд дол. Доля туризму в сумарному експорті становить близько 8 %²¹. Туризм слугує популяризації культури Франції та створює підґрунтя для перетворення туристичних зв'язків на соціальні та економічні.

Франція приваблює не тільки своєю культурою, а й стилем життя: елегантністю, витонченістю, красою, насолодою. Зваблення, на думку авторитетної журналістки «Нью Йорк Таймс» у Парижі *Елейн Сіоліно*, є однією з основних стратегій Франції, що дозволяє їй залишатися привабливою країною²².

Таким чином, не претендуючи на світове лідерство, Франція як і декілька століть тому залишається членом «клубу» великих держав планети. Етика глобальної соціальної, економічної та політичної відповідальності країни нерозривно пов'язана з особливостями національної історії, яка протягом століть впливала на життя усієї Європи та навколишніх країн. Вага Франції у сучасному світі спирається не тільки на традиції та історичну пам'ять, а й її значний економічний, військовий, політичний та культурний потенціал.

²⁰ UNWTO: Tourism Highlights, 2015 Edition [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>

²¹ Travel & Tourism Economic: Impact 2015, France [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.wttc.org/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/france2015.pdf>

²² Sciolino E. La Seduction: How the French Play the Game of Life / E. Sciolino. – Paris: NY Times Books, 2011. – 368 p.

Будучи однією з найрозвиненіших держав, Франція у державному управлінні спирається на ефективну та демократичну судову систему, яка ґрунтується на сталих традиціях надійного захисту прав і свобод людини та громадянина, а також на принципах законності, об'єктивності, безпристрасності, публічності, колегіальності, професійності та ін. Тому звернення до досвіду організації судової влади Французької Республіки, чому присвячене пропонуване дослідження науковців Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – доц. С. Ф. Здоровка та проф. В. І. Сідорова, буде гідним внеском у вивчення судових систем європейських країн, а опрацьований матеріал стане у нагоді при реформуванні судової влади в Україні.

*кандидат історичних наук, доцент
А. Ю. Парфіненко*